МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: ministry@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Від _____ № _____

На № _____ від _____

Керівникам вищих навчальних закладів

Щодо особливостей організації освітнього процесу та формування навчальних планів у 2015/2016 навчальному році

З метою реалізації наказу Міністерства освіти і науки від 26 січня 2015 року № 47 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 04 лютого 2015 р. за № 132/26577, та окремих норм Закону України «Про вищу освіту», надсилаємо для використання в роботі відповідні роз'яснення та рекомендації.

Додаток: на 6 арк.

Міністр Сергій Квіт

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
№1/9-126 від 13.03.2015

Додаток
до листа МОН
від 13.03.2015 № 1/9-126

Роз'яснення та рекомендації
щодо реалізації наказу Міністерства освіти і науки від 26 січня 2015 року № 47 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік» та окремих норм Закону України «Про вищу освіту»

До пункту 1 наказу. **«***Вищим навчальним закладам необхідно враховувати, що відповідно до положень підпунктів 1 та 3 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту» здобувачі вищої освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодшого спеціаліста та спеціаліста, які вступають на навчання в 2015 та 2016 роках, навчаються відповідно до певних освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм та навчальних планів, які є чинними на дату вступу.»*

У 2015/2016 та 2016/2017 навчальних роках навчальні плани для вказаних категорій здобувачів вищої освіти формуються відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітньо-професійних програм Галузевих стандартів вищої освіти, або погоджених в установленому порядку освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітньо-професійних програм як складових ліцензійної (акредитаційної) справи.

Вчена (педагогічна) рада вищого навчального закладу має право використовувати навчальні плани для здобувачів вищої освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодшого спеціаліста та спеціаліста без змін (несуттєві зміни можуть бути внесені в робочі навчальні плані).

Якщо Вчена рада вищого навчального закладу ухвалить рішення про перехід до навчального навантаження науково-педагогічних працівників в обсязі 600 годин уже у 2015/2016 навчальному році, то чинні навчальні плани здобувачів вищої освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями можуть бути змінені шляхом зменшення кількості годин аудиторного навантаження орієнтовно до 1/3 від кредиту ЄСТС та збільшення годин на самостійну роботу до 2/3 кредиту ЄСТС. При цьому назви циклів підготовки, перелік навчальних дисциплін і практик, їхній загальний обсяг у кредитах ЄСТС, як правило, не змінюються. Виняток можуть становити навчальні дисципліни, обов'язкове викладання яких скасоване наказами МОН у 2014-2015 роках.

До пункту 2 наказу. *«Вищим навчальним закладам, з метою провадження діяльності з надання освітніх послуг у сфері вищої освіти, формувати навчальні плани (робочі навчальні плани) на 2015/2016 навчальний рік для першого курсу здобувачів ступенів вищої освіти бакалавра та магістра, враховуючи, що навчальні дисципліни і практики плануються, як правило, в*

обсязі трьох і більше кредитів ЄКТС, а їх кількість на навчальний рік не перевищує шістнадцять, а також вимоги затверджених стандартів вищої освіти у частині освітньо-кваліфікаційних характеристик і «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту».

Враховуючи те, що норми Закону України «Про вищу освіту» щодо зменшення обсягу одного кредиту ЄКТС до 30 годин, а максимального навчального навантаження науково-педагогічного працівника до 600 годин, починають діяти з 1 вересня 2015 року, рекомендуємо до початку планування освітнього процесу на 2015/2016 навчальний рік вищим навчальним закладам розробити, затвердити і оприлюднити власне Положення про організацію освітнього процесу, в якому визначити структуру кредиту, тривалість тижнів теоретичних занять, мінімальну кількість тижнів навчання (тривалість канікул) тощо.

Орієнтовно кількість годин аудиторних занять в одному кредиті ЄКТС (денна форма навчання) для здобувачів ступеня бакалавра може становити від 50% до 33%. При цьому важливо зважати, що кількість аудиторних годин в одному кредиті ЄКТС може відрізнятися залежно від галузі знань та спеціальності: підготовка у сфері природничих наук, інженерних спеціальностях тощо потребує більшого часу на роботу в лабораторіях та практичну підготовку, у той час при підготовці студентів за спеціальностями соціально-гуманітарного спрямування більше часу має виділятися на самостійну роботу студента. При цьому включення до навчальних планів так званих «позакредитних дисциплін» не передбачене Законом України «Про вищу освіту».

Заняття з фізичної культури в спортивних секціях можуть бути організовані як факультативи (тобто за бажанням студентів; у загальне число кредитів ЄКТС і до навчальних планів не включаються, форм підсумкового контролю не мають). Через факультативи (повністю чи частково) може плануватися і вивчення англійської мови, якщо вищий навчальний заклад вирішить, що це оптимальна форма забезпечення рекомендацій пункту 2 Листа МОН від 11.03.2015 року «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін».

Під час формування навчальних планів необхідно враховувати вимоги затверджених стандартів вищої освіти у частині освітньо-кваліфікаційних характеристик для відповідної спеціальності і освітньо-кваліфікаційного рівня за діючим на час розроблення Переліком. Навчальним планом для певної спеціальності має визначатися перелік обов'язкових дисциплін (максимум — 75% від загального обсягу кредитів ЄКТС). Загальний обсяг вибіркових дисциплін має складати не менше 25% від загального обсягу кредитів ЄКТС. Серед вибіркових дисциплін навчальним планом може встановлюватися перелік професійно-орієнтованих дисциплін на вибір для певної спеціальності. При цьому Положенням про організацію освітнього процесу встановлюється, яку

частку вибіркових дисциплін для студента мають становити вибіркові дисципліни з числа професійно-орієнтованих для певної спеціальності, а яка частка відводиться на вільний вибір студента, який може обирати будь-які дисципліни з інших спеціальностей. Також у Положенні про організацію освітнього процесу має бути описана процедура здійснення вибору предметів студентами з визначеними строками проведення запису на вивчення вибіркових дисциплін. Звертаємо увагу, що щільний розклад (без «вікон») для кожної спеціальності унеможливлює справжню вибірковість дисциплін. Для реалізації права здобувачів вищої освіти на вибірковість дисциплін вищі навчальні заклади мають забезпечити сприятливі умови у розкладах занять.

Перелік навчальних дисциплін і практик має узгоджуватися з вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики відповідної спеціальності. При цьому, практики, як цикл підготовки, входять до числа навчальних дисциплін.

Наказ рекомендує обмежити кількість навчальних дисциплін (обов'язкових та вибіркових з урахуванням практик) до 16-ти на рік та, відповідно, до 8 на семестр.

Таким чином, середній обсяг годин з однієї навчальної дисципліни становить: 60 кредитів/16 = 4 кредити ЄКТС. Оптимальний обсяг однієї обов'язкової навчальної дисципліни на семестр має становити 5-6 кредитів ЄКТС.

Курсова робота чи курсовий проект, що мають міждисциплінарний характер, можуть виділятися окремою позицією в навчальному плані (орієнтований обсяг - 3 кредити ЄКТС) та враховуватися в число 16 дисциплін на рік.

До пункту 3 наказу**.** *Вищим навчальним закладам при формуванні навчальних планів (робочих навчальних планів) для здобувачів вищої освіти, які вступили на навчання до 2015 року, необхідно враховувати, що вони продовжують навчання відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик, і при цьому освітньо-професійні програми є рекомендаційними.*

Вчена рада вищого навчального закладу має право залишити навчальні плани для здобувачів вищої освіти, які вступили на навчання до 2015 року (2, 3, 4 курси за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», 2 курс – за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр») без змін (несуттєві зміни можуть бути внесені в робочі навчальні плани).

На відміну від рекомендації щодо пункту 1 наказу від 26.01.2015 № 47, не обов'язково дотримуватися вимог освітньо-професійної програми (особливо – її варіативної складової), але необхідно дотримуватися вимог освітньо-

кваліфікаційної характеристики даного напряму чи спеціальності за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем.

Виділення 25% кредитів ЄКТС на дисципліни за вибором студентів, які в 2015/2016 навчальному році продовжуватимуть здобувати освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, не є обов'язковим, але бажаним.

Щодо структури навчального плану

Навчальний план повинен містити відомості про галузь знань, спеціальність (напрям підготовки) і спеціалізацію (за наявністю), освітній або освітньо-науковий рівень, кваліфікацію, нормативний термін навчання, графік освітнього процесу, розділи теоретичної, практичної підготовки, блок обов'язкових навчальних дисциплін (навчальні курси, практики із вказаними кредитами ЄКТС і навчальними годинами), дані про кількість і форми семестрового контролю, атестації в екзаменаційній комісії, загальний бюджет навчального часу за весь нормативний термін навчання та його поділ на аудиторний навчальний час та час, відведений на самостійну навчальну роботу, а також поділ бюджету аудиторного навчального часу за окремими формами занять з кожної навчальної дисципліни та за весь термін навчання загалом.

Щодо врахування вимог підпункту 2 пункту 7 Розділу XV Прикінцевих та Перехідних положень Закону «Про вищу освіту» при формуванні навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік.

«7. Рекомендувати засновникам вищих навчальних закладів:
2) забезпечити приведення вищими навчальними закладами своїх освітніх програм у відповідність із вимогами абзацу третього частини другої статті 56 цього Закону, врахувавши при цьому, що нові освітні програми, які передбачають зменшення обсягу одного кредиту ЄКТС до 30 годин і зменшення максимального навчального навантаження науково-педагогічного працівника до 600 годин, починають діяти з 1 вересня 2015 року. При цьому зменшення максимального навчального навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника до 600 годин на навчальний рік не є підставою для збільшення чисельності штатних одиниць.»

Звертаємо увагу на те, що зазначена норма Прикінцевих та Перехідних положень Закону носить рекомендаційний характер.

Зменшення обсягу одного кредиту ЄКТС до 30 годин і зменшення максимального навчального навантаження науково-педагогічного працівника до 600 годин починають діяти з 1 вересня 2015 року для нових освітніх програм.

Здобувачі вищої освіти, які вступили на перший курс вищих навчальних закладів до 2015 року навчаються за чинними на час вступу освітніми програмами, з урахуванням особливостей, викладених в пунктах 1 і 3 наказу Міністерства освіти і науки України від 26 січня 2015 року № 47.

Для здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст» і «спеціаліст», а також студентів другого, третього і четвертого курсів, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» обсяг одного кредиту ЄКТС залишається без змін.

Для здобувачів ступенів вищої освіти бакалавра та магістра, які вступили на перший курс вищих навчальних закладів з 1 вересня 2015 року, обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин.

У зв'язку з тим, що здобувачі вищої освіти в 2015/2016 навчальному році працюватимуть за освітніми програмами і навчальними планами, сформованими на дещо відмінних засадах, перехід з указаного навчального року до максимального навчального навантаження науково-педагогічного працівника в 600 годин і менше, можливий за умови корегування діючих навчальних планів (робочих навчальних планів), але не є обов'язковим у 2015/2016 навчальному році.

Вчена рада вищого навчального закладу, керуючись підпунктом 8 пункту 2, статті 36 Закону України «Про вищу освіту», а також з урахуванням вимог і рекомендацій пунктів 1 і 3 наказу Міністерства освіти і науки України від 26 січня 2015 року № 47 може затвердити навчальні плани для здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодшого спеціаліста і спеціаліста та внести зміни до навчальних планів і затвердити робочі навчальні плани для здобувачів вищої освіти 2, 3, 4 курсів за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра таким чином, щоб зменшити навчальне навантаження науково-педагогічного працівника, орієнтовно, до 600 годин уже в 2015/2016 навчальному році. Такий варіант внесення змін є найбільш оптимальним.

Вчена рада вищого навчального закладу має право прийняти рішення не змінювати навчальні плани для здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст», «бакалавр» (2, 3, 4 курси) і «спеціаліст», або внести зміни до навчальних планів, які не зменшують загальний обсяг аудиторного та іншого навантаження і попередньо заплановану в цих планах кількість годин аудиторних занять на тиждень.

У такому випадку вчена рада вищого навчального закладу має встановити та оприлюднити максимальний обсяг навчального навантаження науково-педагогічних працівників на 2015/2016 навчальний рік не пізніше 30 квітня 2015 року.

У випадку, якщо університет прийме рішення про поступовий перехід з 900 до 600 годин навчального навантаження, то, як приклад, у 2015/2016 навчальному році можна встановити максимальне навантаження 900 – ([900 -

600] : 4) = 825 годин. За такою схемою орієнтовне максимальне навчальне навантаження на 2016/2017 навчальний рік складатиме 750 годин; на 2017/2018 навчальний рік - 675 годин; на 2018/2019 навчальний рік - 600 годин.

Разом із тим, необхідно враховувати, що у 2015/2016 навчальному році викладачі і кафедри, що працюватимуть переважно на перших курсах, опиняться в нерівних умовах (оскільки обсяг аудиторного навантаження з навчальних дисциплін цих курсів буде скорочено раніше, ніж на інших курсах), що може відобразитися в скороченні ставок саме цих науково-педагогічних працівників. З цієї точки зору варіант рівномірного зменшення аудиторного навантаження для здобувачів вищої освіти, які вступили на навчання до 2015 р., є найбільш оптимальним.

Неприпустимою є ситуація, коли частині підрозділів вищого навчального закладу надається можливість формувати навчальні плани за однією методикою, а частині – за іншою методикою.

Звертаємо увагу керівників вищих навчальних закладів на необхідність дотримання вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 7 серпня 2002 року № 450 «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 серпня 2002 року за № 698/6986 у частині, яка не суперечить Закону України «Про вищу освіту». До навчального навантаження викладачів, згідно з Законом України «Про вищу освіту», крім навчальних занять, зараховуються керівництво курсовими й кваліфікаційними роботами, практиками, керівництво аспірантами, передекзаменаційні консультації, проведення вступного і підсумкового контролю у всіх формах, інша робота науково-педагогічних працівників спрямована на забезпечення освітнього процесу згідно діючих навчальних планів і програм. Не можна допустити, щоб навчальне навантаження науково-педагогічних працівників складалося виключно з аудиторних занять.